

А. Г. Томіленко

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ НА ОБ'ЄКТАХ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Стаття присвячена історії створення та розвитку відомчої пожежної охорони ВРНГ УСРР. Метою наукової публікації є проведення аналізу організаційних питань і практичної діяльності з розбудови системи протипожежного захисту на об'єктах промисловості України у міжвоєнний період. Безпосередніми завданнями є: висвітлення передумов організації пожежної охорони на промислових об'єктах, аналіз основних проблем у матеріально-технічному та кадровому забезпеченні пожежних підрозділів відомчої пожежної охорони ВРНГ, об'єктивне відображення ролі Пожежно-страхової інспекції у формуванні протипожежного захисту підприємств. На основі застосування загальнонаукових методів була досягнута мета та реалізовані заплановані завдання.

Ключові слова: Вища Рада Народного Господарства УСРР, Пожежно-страхова інспекція, відомча пожежна охорона, пожежник, пожежна команда.

Важливим напрямком у діяльності пожежно-рятувальної служби України є забезпечення протипожежного захисту підприємств. Так, упродовж 2016 р. кількість пожеж на промислових об'єктах різних форм власності в Україні збільшилась на 1,2 % і становить 2211 об'єктів. Лише прямі збитки від таких пожеж становлять понад 394 млн. грн., а побічні збитки склали 620 млн. грн. [1]. За перші 9 місяців 2017 р. ситуація з протипожежним захистом підприємств все ще залишається досить тривожною. Отже, дослідження історичного досвіду протипожежного забезпечення промислових об'єктів не полишає своєї актуальності й понині.

У статті аналізуються проблеми створення відомчої пожежної охорони Вищої Ради Народного Господарства УСРР та розвиток протипожежного захисту на підприємствах України у 20 – 30 рр. ХХ ст. Метою наукової публікації є проведення аналізу організаційних питань і практичної діяльності з розбудови системи протипожежного захисту на об'єктах промисловості України у міжвоєнний період. Безпосередніми завданнями є: висвітлення передумов організації пожежної охорони на промислових об'єктах, аналіз основних проблем у матеріально-технічному та кадровому забезпеченні пожежних підрозділів і протипожежних заходів відомчої пожежної охорони ВРНГ, об'єктивне відображення ролі Пожежно-страхової інспекції у формуванні протипожежного захисту підприємств.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше розпочато комплексне дослідження формування та розвитку відомчої

пожежної охорони ВРНГ України, здійснено системний аналіз діяльності Пожежно-страхової інспекції, розглянуто проблеми взаємодії радянського бюрократичного апарату промислових об'єктів та трестів з органами відомчої пожежної служби.

Теоретико-методологічна основа статті ґрунтується на загальнонаукових методах пізнання із застосуванням науково-критичного аналізу джерел. Предмет дослідження зумовлює застосування методів аналізу й синтезу, методів емпіричних досліджень, а також спеціальних методів – функціонального (відстеження проблематики дослідження в єдності з реаліями тогочасного суспільства) та наукової індукції.

При дослідженні тематики статті певний інтерес представляють роботи періоду панування ідеологічного монізму, як в суспільстві, так і в гуманітаристиці – Голубєва С. Г., Обухова Ф. В., Мікєєва А. К. [2]. Цікаві дані для аналізу розвитку пожежної охорони на об'єктах Донецького вугільного басейну надає історичний нарис Смірнова Г. В. [3].

Критичний стан пожежної безпеки підприємств на початку 20-х рр. змусив більшовиків звернути увагу на відродження об'єктових пожежних команд. Зокрема, один із перших заводських пожежних підрозділів Києва розпочав діяльність на четвертій державній тютюновій фабриці. Там була організована цілодобова пожежна охорона. На початковому етапі службу несли троє пожежних дружинників, було обладнано 5 пожежних постів [4, с. 56]. Розробляючи план роботи, у квітні 1922 р., на друге півріччя, Центральним пожежним відділом (ЦПВ) серед головних напрямків діяльності було запропоновано завершити організацію протипожежного нагляду та пожежних формувань на підприємствах [5, арк. 26]. Однак даний захід виявився голослівним, оскільки на той момент ЦПВ не мав ні фінансових, ні матеріально-технічних, ні достатніх кадрових ресурсів. Водночас він окреслював пріоритет загальнореспубліканського органу управління пожежною охороною щодо впровадження протипожежних заходів в Україні.

У першу чергу нова влада намагалася забезпечити протипожежним захистом великі індустріальні центри і найбільш вагомі виробництва. При відділах комунальних господарств створювалися пожежні секції, які займалися організаційною та профілактичною роботою і контролювали несення служби як професійними, так і добровільними пожежними підрозділами.

Робота з організації пожежних підрозділів та постів на підприємствах особливо активізувалася після проведення Всесоюдної пожежної конференції 23 березня 1923 р. на якій були й представники від України. Значна увага у підсумковій резолюції конференції приділялася проведенню пожежно-профілактичної роботи на об'єктах народного господарства та підвищенню боєздатності об'єктових добровільних пожежних дружин. 14 травня 1923 р. ГУКГ УСРР видало інструкцію за № 622 щодо призначення відповідальних за протипожежний стан на промислових підприємствах, установах та інших об'єктах народного господарства [3, с. 106].

Однак нечисельність складу пожежних секцій гальмувала масштабні перетворення в галузі пожежної безпеки промисловості. Так, у акті губкомгоспу щодо протипожежного стану на підприємствах м. Луганська від 16 травня 1923 р. відзначалося, що пожежні уповноважені є не на всіх підприємствах, а перевірки виконання запропонованих протипожежних заходів носять випадковий характер [3, с. 106].

На середину 20-х рр. ХХ ст. ситуація з протипожежним захистом промислових об'єктів дещо покращилася. Нова економічна політика давала перші позитивні наслідки у вигляді зміцнення фінансового становища не лише заводууправлінь, а й комунальних господарств. Зокрема, на 1925 р. у Донецькому державному кам'яновугільному тресті з добування і продажу кам'яного вугілля відновили службу вже 12 пожежних команд по охороні шахт і шахтових поселень [3, с. 232].

Щорічний приріст спустошливості пожеж у містах та на об'єктах промисловості, швидкі темпи індустріалізації змусили ВРНГ УСРР здійснити наприкінці 20-х рр. ХХ ст. ряд кардинальних заходів із покращання пожежної безпеки підприємств. Зокрема, з одного боку збільшувалася кількість об'єктових пожежних команд, добровільних дружин та постів, а з другого – створювалася відомча профілактична протипожежна служба. 15 квітня 1927 р. вийшла постанова РНК СРСР «Про заходи охорони державних підприємств та підприємств, які мають державне значення і споруд від вогню» [3, 108]. Загальна відповідальність за протипожежний стан об'єктів покладалася на керівників заводів, фабрик та установ, а контроль за виконанням постанови мав здійснюватися органами ОДПУ. Директива НКВС УСРР від 19 липня 1927 р. зобов'язувала комунальну пожежну охорону на місцях взяти під контроль державного пожежного нагляду всі підприємства та державні заклади [3, 109].

Основним кроком у протипожежному захисті промисловості стало створення при ВРНГ 20 лютого 1928 р. Пожежно-страхової інспекції (ПСІ) [6, с. 10]. До появи цього контролюючого органу пожежна охорона фабрик та заводів України у багатьох випадках існувала лише номінально, на папері, або знаходилася під управлінням осіб далеких від пожежної справи. Місцеві органи державного пожежного нагляду здійснювали перевірки протипожежного стану підприємств нерегулярно. Все це в кінцевому результаті негативно впливало на пожежну безпеку як промислових об'єктів, так і міст у цілому та призводило до значних матеріальних втрат унаслідок пожеж (зокрема в Одесі згорів сірчаноокислотний цех суперфосфатного заводу).

Для здійснення функцій Пожежно-страховою інспекцією на місцях, наказом ВРНГ від 18 червня 1928 р. за № 657 було організовано при місцевих радах народного господарства і правліннях трестів та об'єднань спеціальні відділення з протипожежної охорони [6, с.10]. Однак їх формування затягнулося в деяких радах на рік – півтора після оголошення наказу. Одні керівники не бачили необхідності у створенні відповідних протипожежних органів, інші – не розуміли значення цього кроку для забезпечення протипожежного захисту підприємств. Не останню роль при утворенні відділень із протипожежної охорони відіграла проблема фінансування.

На Пожежно-страхову інспекцію покладалися обов'язки: з видання наказів, положень та інструкцій щодо пожежної безпеки; контроль за станом протипожежного захисту підприємств та розвитком пожежної справи в місцевих органах ВРНГ; надання висновків за результатами оглядів об'єктів промисловості щодо протипожежного захисту. Поряд із цим ПСІ розглядала проекти та давала висновки щодо доцільності обладнання підприємств протипожежною сигналізацією, засобами пожежогасіння, протипожежним водогоном, спринклерами тощо.

Для безпосереднього керівництва пожежною справою, обміну досвідом, обговорення проблемних та постановчих питань при ПСІ періодично скликала нарада начальників та інспекторів пожежної охорони трестів і місцевих органів ВРНГ.

Продовжувала зростати й кількість об'єктових пожежних підрозділів. Так, за наполяганням керівника тресту «Донвугілля», відповідно до постанови РНК від 14 липня 1927 р. і наказу ВРНГ від 8 грудня 1927 р. кількість пожежних частин тресту збільшилася на три команди у 1928 р. і стала нараховувати 15 професійних частин [3, с. 232].

Упродовж 1929-1930 рр. Пожежно-страхова інспекція ВРНГ УСРР провела огляд підприємств та узагальнила відомості про стан протипожежного захисту об'єктів. Цей крок надав можливість розпочати дієві заходи протипожежного характеру на фабриках та заводах. До кінця 1930 р. на всіх підприємствах з'явилися посадові особи (завпожі, брандмейстери) відповідальні за пожежну охорону.

Таким чином, була створена вертикаль пожежної охорони промисловості, на якій вищий щабель займала Пожежно-страхова інспекція ВРНГ, проміжною ланкою стала пожежна інспекція трестів та місцевих органів ВРНГ, а функції низових протипожежних органів виконували брандмейстери та завідувачі пожежною частиною підприємств. На цих, останніх посадовцях, лежала робота щодо: безпосереднього нагляду за виконанням протипожежних правил на об'єктах, підготовки робітників та пожежних дружинників до екстремальних умов при ліквідації пожеж, нагляду за станом протипожежного обладнання.

Незважаючи на позитивні результати роботи Пожежно-страхової інспекції, проблемних питань залишалось чимало. Нерідко розпорядження ПСІ зі сторони місцевих органів ВРНГ, правлінь трестів та заводоуправлінь зустрічали опір, особливо якщо виконання розпорядження вимагало фінансових витрат [7, с. 12]. Підприємства намагалися зменшити собівартість продукції і додаткові витрати на протипожежні заходи викликали невдоволення у керівництва фабрик та заводів. Зустрічалися випадки, коли на посадах інспекторів працювали люди без належної пожежно-технічної кваліфікації.

Так, один із дописувачів у часопис «Пожарное дело», у 1930 р. відзначав негативні випадки ставлення адміністрації цукрових підприємств України до працівників пожежної охорони. Зокрема керівництво Артемівського комбінату

вважало їх «неробами». Адміністрація підприємства нав'язувала брандмейстеру різного роду навантаження, які не мали нічого спільного з пожежною справою. У 1930 р. на цукрозаводі сталася пожежа, в той час, коли брандмейстер займався сторонньою роботою у селі. Добровільна пожежна дружина цукрозаводу, замість того щоб прокласти рукавну лінію для гасіння пожежі, розпочала рятувати майно підприємства, яке в кінцевому результаті згоріло. Незважаючи на цей прикрий випадок, наступного дня після пожежі «брандмейстер знову був відряджений головоотяпами для роботи в селі» [8, с. 13]. Адміністрація Верхняцького цукрозаводу на Черкащині засекречувала протипожежні розпорядження і не знайомила з ними керівника пожежної частини. Керівництво Капітанівського цукрозаводу призначило брандмейстера без погодження з пожежним відділом, а правління Яготинського цукрозаводу, щоб вижити незручного їм брандмейстера, надало останньому квартиру у свинарнику, після чого працівник звільнився за власним бажанням [8, с. 13].

Все ж, на більшості підприємств України, на 1930 р. пожежна справа стала невід'ємною частиною ефективного виробничого процесу. На початку 30-х рр. об'єктові добровільні пожежні дружини мали всі необхідні засоби пожежогасіння у відповідність з розміром, вогнебезпекою і характером виробництва на підприємстві. Найбільш великі підприємства мали в складі пожежних обозів автонасоси і мотопомпи. Зокрема пожежні підрозділи українських підприємств на 1930 р. мали близько 100 автонасосів і до 200 мотопомп [6, с. 12]. Всі підприємства забезпечувалися протипожежним водопостачанням, пожежними водогонами, стаціонарними насосами та спринклерними установками, якщо це вимагалось нормативними документами. Загалом на 1930 р. в Україні нараховувалося понад 800 підприємств забезпечених пожежними водогонами і відділення з протипожежної охорони трестів проводили широку кампанію щодо обладнання водогонами підприємств, які не були забезпечені необхідним протипожежним водопостачанням [6, с. 12].

Аналіз пожеж на об'єктах промисловості за 1929-1930 рр. указує на позитивні результати діяльності як Пожежно-страхової інспекції, так і її підрозділів на місцях. Зокрема, із 436 пожеж, які виникли на підприємствах України – 397 були ліквідовані пожежними підрозділами підприємств і лише у 26 випадках у ліквідації пожеж брали участь міські пожежні команди [6, с. 11]. 46% із цих пожеж було ліквідовано без збитків, у 29% випадків збитки склали до 100 крб., у 16% випадків збитки сягали від 100 до 1000 крб., у 3% пожеж збитки склали від 1000 до 5000 крб., від 5 до 10 тис. крб. мали збитки у 2% пожежних випадків, понад 10 тис. крб. сягнули пожежі у 4% випадків [6, с.11].

Таким чином, заходи, вжиті Вищою Радою Народного Господарства України щодо вдосконалення системи організації протипожежного захисту підприємств, у цілому дали позитивні результати. Незважаючи на ряд проблемних питань, за два роки роботи, Пожежно-страховій інспекції ВРНГ вдалося покращити відношення господарників до проблем протипожежного захисту.

Серед проблем, які впливали на протипожежний захист промислових об'єктів у 30-х рр. ХХ ст. однією з вагомих, була невідповідність техніки пожежної безпеки темпам індустріалізації. Перед пожежними працівниками постали нові завдання, над якими їм фактично не доводилося працювати раніше: значне збільшення висотних будівель, гасіння пожеж на гідроелектростанціях, аеродромах, в ангарах тощо [9, с. 3]. Всі ці об'єкти вимагали нових методів пожежогасіння.

Поряд із цим, вагомою залишалася проблема підготовки пожежних кадрів для промисловості. Найбільш гострою була необхідність у середньому та старшому командному складі [10, с. 5]. Зокрема від претендентів на відповідні посади вимагалася не лише знання з організації профілактики та тактики гасіння пожеж, але й знання технології відповідного виробництва, виробничих процесів, особливості поведінки в умовах високих температур матеріалів, які використовувалися у виробництві тощо.

Існуюча система підготовки кадрів, в основному пожежно-технічні курси при відділах пожежної охорони, в першу чергу приділяла увагу підготовці та перепідготовці пожежних спеціалістів для комунальних пожежних організацій. У зв'язку з цим інші відомства отримували обмежену кількість місць на курсах. Були випадки коли заплановані кошти на підготовку спеціалістів для промисловості не використовувалися у зв'язку з відсутністю місць на курсах для представників заводууправлінь та трестів [10, с. 5]. Не кращою була й ситуація з підготовкою молодшого командного складу пожежних підрозділів промисловості – помічників начальників пожежної охорони підприємств, старших у змінах, старших пожежних караулів та постів.

Одним із виходів із цієї ситуації стало створення великими промисловими об'єднаннями власних пожежних курсів для молодшого командного складу пожежної охорони промисловості. Зокрема подібні курси були організовані у 1932 р. управлінням кадрів об'єднань «Союзмука» та «Заготзерно» терміном на чотири місяці з одночасною підготовкою до 25 курсантів без відриву від виробництва. Навчальний план курсів був розрахований на 480 навчальних годин і включав не лише профілактичний та тактичний блоки, але й знання виробничих процесів.

В умовах реконструкції пожежної охорони міст, її моторизації та механізації вагоме місце займали питання техніки безпеки – захисту пожежних від впливу полум'я та диму. Захисними засобами при гасінні пожеж у професійних пожежних командах слугували фільтруючі протигази, а також ізолюючі маски з подачею повітря ззовні (типу Кенінга, Магірус). Застосування кисневих ізолюючих протигазів не мало широкого поширення, оскільки подібні протигази закупалися за кордом. У 1932 р. трестом «Техніка безпеки» було розпочате серійне виробництво вітчизняних кисневих ізолюючих протигазів КПП-1, КПП-2, КПП-3. За своєю конструкцією вони були набагато легші за подібні аналоги німецької фірми «Дрегер» і не поступалися іншим закордонним виробникам [11, с. 13].

На кінець 30-х рр. ХХ ст. потенціал відомчої пожежної охорони ВРНГ УРСР настільки зміцнів, що пожежні підрозділи крупних підприємств могли вже повністю забезпечити протипожежний стан об'єктів та ліквідацію надзвичайних ситуацій на фабриках, шахтах та заводах без залучення міських пожежних команд. І в подальшому він лише зростав. Так, упродовж 1938-1940 рр. у м. Харкові були побудовані пожежні депо на електромеханічному, паровозобудівному та авіаційному заводах [12, с. 56]. Майже всі великі підприємства обладнувалися підземними пожежними водоймами.

Змінилося у позитивну сторону й ставлення керівництва заводів до потреб пожежної служби. Зокрема у мемуарах харківського ветерана пожежної охорони Олександра Сумцова відзначалося, що його «приємно вразило розуміння керівників будівельних трестів і підприємств необхідності та важливості наших будівництв (пожежних депо – А.Т.)». При цьому ветеран вказує і на причину таких позитивних змін: «Звичайно, впливало й те, що в УНКВС був грізний «авторитет» і з ним сперечатися не доводилося. Складні проводилися кампанії по боротьбі з «ворогами народу»» [12, с. 57].

Оскільки зміцнення протипожежного захисту підприємств та установ вимагало суттєвих капіталовкладень було прийнято компромісне рішення щодо встановлення черговості виконання протипожежних приписів. У першу чергу замінювалися найбільш небезпечні покриття над термічними, літейними та іншими корпусами і прольотами на залізобетонні. При цьому органи Держпожнагляду здійснювали як контроль за виконанням протипожежних робіт, так і проводили дізнання у випадку пожеж.

При перевірці об'єктів обов'язково створювалася тимчасова комісія з представників підприємств та установ. Зазвичай у комісію включали головного інженера, технолога, енергетика, головного механіка підприємства. Огляду підпадали всі цехи, установки, лабораторії, склади, підсобні виробництва та комунікації. В першу чергу перевіряли пожежне водопостачання, стаціонарні системи для евакуації людей, пожежну сигналізацію. За підсумками перевірок визначалися необхідні заходи для усунення порушень, які вимагали капітальних витрат. Режимні порушення мали усуватися негайно під відповідальність представників підприємств та начальників цехів.

Таким чином, відомча пожежна охорона промисловості України здійснила вагомий внесок у забезпечення протипожежного стану об'єктів та установ народногосподарського комплексу, збереження майна та життя працівників підприємств. Попри складний період становлення на початку 20-х рр., фінансових, матеріально-технічних та кадрових проблем, ВРНГ УСРР зуміло створити умови для формування повноцінної системи протипожежного захисту підприємств від власних професійних та добровільних пожежних підрозділів до органів пожежно-профілактичної роботи і організацій з підготовки пожежно-технічних кадрів як низової, так і середньої керівної ланки. Важливим елементом у функціонуванні протипожежного комплексу промислових об'єктів ВРНГ УСРР стали Пожежно-страхові інспекції,

завдячуючи діяльності яких вдалося підвищити рівень захисту підприємств та установ, поставити на належний рівень превентивні заходи у галузі пожежної безпеки.

Список використаних джерел

1. Analysis of fires that happened in Ukraine during 12 months in 2016. – [Electronic resource]: http://www.undicz.mns.gov.ua/files/2016/1/20/AD_12_2016.pdf.
2. Голубев С. Г. и др. Пожарное дело в СССР [Текст] / С. Г. Голубев и др. ; под общ. ред. Н. А. Тарасова-Агалакова. – М.: Стройиздат, 1968. – 306 с.; Обухов Ф. В. Советская пожарная охрана [Текст] / Ф. В. Обухов. – М.: Россельхозиздат, 1979. – 62 с., ил.; Микеев А. К. Добровольная пожарная охрана [Текст] / А. К. Микеев. – М.: Стройиздат, 1987. – 397, [1] с.: ил.
3. Смирнов Г. В. Историческая хроника пожарной охраны Луганска [Текст] / Г. В. Смирнов. – Луганск: «Лугань», 1996. – 416 с.: ил.
4. Кучер Г., Усатенко Л. Покорители огня: из истории пожарной охраны Киевщины [Текст] / Г. Кучер, Л. Усатенко. – К.: Ред. издат. отд. МВД УССР, 1969. – 132 с. ил.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. Р-5. – Оп. 1. – Спр. 1755.
6. П.И. Пожарная охрана промышленности [Текст] // Пожарное дело. – 1930. – № 6(64). – С. 10–12.
7. Русаков И. Рабочие в борьбе с пожарами [Текст] / И. Русаков // Пожарное дело. – 1930. – № 6(64). – С. 12–13.
8. Пора прекратить безобразия [Текст] // Пожарное дело. – 1930. – № 6(64). – С. 13.
9. Научно-исследовательская мысль в пожарной охране [Текст] // Пожарное дело. – 1932. – № 12(94). – С. 3.
10. Казанский С. Подготовка пожарных кадров в системе «Союзмуки» [Текст] / С. Казанский // Пожарное дело. – 1932. – № 12(94). – С. 5.
11. Кащенко В. Новые типы противогазов [Текст] / В. Кащенко // Пожарное дело. – 1932. – № 12(94). – С. 13.
12. Сумцов О. С. У боротьбі з вогнем: Записки харківського пожежного [Текст] / О. С. Сумцов. – Х.: Прапор, 1998. – 208 с.

References

1. Analysis of fires that happened in Ukraine during 12 months in 2016. – [Electronic resource]: http://www.undicz.mns.gov.ua/files/2016/1/20/AD_12_2016.pdf.
2. Golubev S. G. i dr. Pozharnoe delo v SSSR [Tekst] / S. G. Golubev pod obshh. red. N. A. Tarasova-Agalakova. – M.: Strojizdat, 1968. – 306 s.; Obuhov F. V. Sovetskaja pozharnaja ohrana [Tekst] / F. V. Obuhov. – M.: Rossel'hozizdat, 1979. – 62 s., il.; Mikeev A. K. Dobvol'naja pozharnaja ohrana [Tekst] / A. K. Mikeev. – M.: Strojizdat, 1987. – 397, [1] s.: il.
3. Smirnov G. V. Istoricheskaja hronika pozharnoj ohrany Luganska [Tekst] / G. V. Smirnov. – Lugansk: «Lugan'», 1996. – 416 s.: il.
4. Kucher G., Usatenko L. Pokoriteli ognja: iz istorii pozharnoj ohrany Kievshhiny [Tekst] / G. Kucher, L. Usatenko. – K.: Red. izdat. otd. MVD USSR, 1969. – 132 s. il.

5. Central'nij derzhavnij arhiv vishhiv organiv vladi ta upravlinnja Ukraïni. – F. R-5. – Op. 1. – Spr. 1755.
6. P.I. Pozharnaja ohrana promyshlennosti [Tekst] // Pozharnoe delo. – 1930. – № 6(64). – S. 10-12.
7. Rusakov I. Rabochie v bor'be s pozharami [Tekst] / I. Rusakov // Pozharnoe delo. – 1930. – № 6(64). – S. 12-13.
8. Pora prekratit' bezobrazie [Tekst] // Pozharnoe delo. – 1930. – № 6(64). – S. 13.
9. Nauchno-issledovatel'skaja mysl' v pozharnoj ohrane [Tekst] // Pozharnoe delo. – 1932. – № 12(94). – S. 3.
10. Kazanskij S. Podgotovka pozharnyh kadrov v sisteme «Sojuzmuki» [Tekst] / S. Kazanskij // Pozharnoe delo. – 1932. – № 12(94). – S. 5.
11. Kashhenko V. Novye tipy protivogazov [Tekst] / V. Kashhenko // Pozharnoe delo. – 1932. – № 12(94). – S. 13.
12. Sumcov O. S. U borot'bi z vognem: Zapiski harkivs'kogo pozhezhnogo [Tekst] / O. S. Sumcov. – H.: Prapor, 1998. – 208 s.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2017 р.

А. Г. Томиленко

Становление и развитие пожарной охраны на объектах промышленности Украины в межвоенный период

Статья посвящена истории создания и развития ведомственной пожарной охраны ВСНХ УССР. Целью научной публикации является проведение анализа организационных вопросов и практической деятельности по развитию системы противопожарной защиты на объектах промышленности Украины в межвоенный период. Непосредственными задачами являются: освещение предпосылок организации пожарной охраны на промышленных объектах, анализ основных проблем в материально-техническом и кадровом обеспечении пожарных подразделений ведомственной пожарной охраны ВСНХ, объективное отражение роли Пожарно-страховой инспекции в формировании противопожарной защиты предприятий. На основе применения общенаучных методов была достигнута цель и реализованы запланированные задачи.

Ключевые слова: Высший Совет Народного Хозяйства УССР, Пожарно-страховая инспекция, ведомственная пожарная охрана, пожарный, пожарная команда.

А. Н. Tomilenko

Formation and development of fire protection on Ukrainian industry objects in the interwar period

The article is devoted to the history of creation and development of fire protection department of the Supreme Council of the National Economy of the Ukrainian SSR. The purpose of scientific publication is to conduct an analysis of organizational issues and practical activities on the development of fire protection system at industrial facilities of Ukraine in the interwar period. Immediate tasks are

the following: coverage of prerequisites for organizing fire protection at industrial facilities, analysis of the main problems in material, technical and personnel support of the subdivisions of fire protection department of the Supreme Economic Council, an objective reflection of the role of Fire and Insurance Inspectorate in the formation of fire protection of enterprises. The goal has been achieved and the planned tasks have been implemented by applying scientific methods (analysis, synthesis, empirical methods).

Key words: Supreme Council of the National Economy of the USSR, Fire and Insurance Inspectorate, fire protection department, firefighter, fire brigade.